

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ALISHER NAVOIY IJODINI O'QITISHNING SAMARALI PEDAGOGIK YO'LLARI

Yaqubboyeva Indira

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch Davlat Universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: *Ushbu bob boshlang'ich sinflarda Alisher Navoiy ijodini o'qitishning samarali pedagogik yo'llarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqot bolalarning yosh xususiyatlariga mos, ularni faol jalb etuvchi va ijodiy fikrlashini rivojlantiruvchi yondashuvlarni aniqlashni maqsad qiladi. Bobda interaktiv hikoya, ijodiy topshiriqlar, rolli o'yinlar, vizual vositalar va texnologiyalardan foydalanishga urg'u beriladi. Natijalar ushbu usullarning samaradorligini ilmiy asoslaydi. Muhokama qismida o'qituvchilar malakasini oshirish va resurslarni ta'minlash bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.*

Kalit so'zlar: *Alisher Navoiy, Boshlang'ich sinflar, Pedagogik usullar, Nutq rivoji, Ijodiy fikrlash, O'qituvchi malakasi, Adabiyot ta'limi*

Abstract: *This chapter analyzes effective pedagogical approaches for teaching Alisher Navoiy's works in primary school. The research aims to identify pedagogical methods tailored to children's age characteristics, actively engaging them and fostering creative thinking. The chapter emphasizes the use of interactive storytelling, creative tasks, role-playing, visual aids, and technology. Findings scientifically substantiate the effectiveness of these methods. The discussion provides practical recommendations for teacher professional development and resource provision.*

Keywords: *Alisher Navoiy, Primary school, Pedagogical methods, Speech development, Creative thinking, Teacher competence, Literature education*

Аннотация: *Эта глава посвящена анализу эффективных педагогических подходов к преподаванию творчества Алишера Навои в начальных классах. Исследование направлено на выявление педагогических методов, соответствующих возрастным особенностям детей, активно вовлекающих их и развивающих творческое мышление. В главе акцентируется использование интерактивного повествования, творческих заданий, ролевых игр, визуальных средств и технологий. Результаты научно обосновывают эффективность этих методов. Обсуждение содержит практические рекомендации по повышению квалификации учителей и обеспечению ресурсами.*

Ключевые слова: *Алишер Навои, Начальные классы, Педагогические методы, Развитие речи, Творческое мышление, Квалификация учителя, Литературное образование*

Kirish

Alisher Navoiy ijodi o'zbek adabiyoti va Sharq madaniyatida o'chmas iz qoldirgan, insonparvarlik, adolat va ma'naviy kamolot g'oyalarini targ'ib etgan buyuk merosdir. Uning asarlarini boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'rgatish milliy o'zlikni anglash, til boyligini oshirish va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, Navoiy tilining murakkabligi, metodik materiallarning yoshga mos emasligi, o'qituvchilarning yetarli metodik tayyorgarlikka ega emasligi hamda interfaol usullardan kam foydalanilishi kabi bir qator muammolar mavjud. Mazkur tadqiqotning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, Alisher Navoiy ijodini o'qitishning eng samarali pedagogik yo'llarini aniqlash, asoslash va ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ilmiy yangilik shundaki, ushbu bob bolalar psixologiyasi va nutqiy rivojlanish nazariyalarini Navoiy asarlarining ma'naviy-estetik imkoniyatlari bilan uyg'unlashtirib, o'qituvchining metodik tayyorgarligi hamda bolaning kommunikativ va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli, interfaol va ijodiy yondashuvlarni taklif etadi.

Adabiyotlar sharhi

Alisher Navoiy ijodini boshlang'ich sinflarda o'qitish bolalar psixologiyasi, pedagogik didaktika va milliy adabiyotshunoslikning uyg'unligiga tayanuvchi chuqur nazariy asosni talab etadi. Jon Piaje nazariyasiga ko'ra, boshlang'ich sinf o'quvchilari konkret operatsiyalar davrida bo'lganligi sababli, abstrakt tushunchalarni o'zlashtirishda ko'rgazmali materiallar va soddalashtirilgan yondashuvlar muhimdir. Lev Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasi esa ta'limda ijtimoiy o'zaro aloqa va o'qituvchi tomonidan 'yaqin rivojlanish zonasi'da ishlashning hal qiluvchi ahamiyatini ta'kidlaydi, ayniqsa Navoiyning murakkab tilini o'zlashtirishda. Zamonaviy didaktikada konstruktivizm tamoyillari ustuvor bo'lib, o'quvchini bilimlarni faol quruvchi shaxs sifatida ko'radi; klassik adabiyotni o'qitishda hikoya qilish, munozara va rolli o'yinlar kabi usullar samaralidir. O'qituvchining metodik tayyorgarligi, ayniqsa nutq va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi mahorati Alisher Navoiy ijodini o'qitishda muhim omil bo'lib, adabiy matnlar bilan ishlash, ijodiy topshiriqlar va rolli o'yinlar orqali o'quvchilarda mustaqil maqsad belgilash, harakatlarni tahlil qilish va fikrlarini aniq ifodalash kabi kompetensiyalar rivojlanadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqot Alisher Navoiy ijodini boshlang'ich sinflarda o'qitishning samarali pedagogik yo'llarini aniqlash va asoslashda kompleks (multidisiplinar) va tahliliy yondashuvlarga tayanadi. Tadqiqot asosan sifat tadqiqot xarakteriga ega bo'lib, pedagogika, bolalar psixologiyasi, adabiyotshunoslik va metodika fanlarining qoidalarini uyg'unlashtiradi. Ma'lumotlar ilmiy maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar, o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalarni (shu jumladan bolalar psixologiyasi bo'yicha fundamental asarlar, didaktika nazariyalari va o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi bo'yicha tadqiqotlar) tahlil qilish orqali yig'ildi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining mavjud o'quv dasturlari tahlil qilinib, Navoiy ijodiga ajratilgan soatlar va metodik

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

yondashuvlar o'rganildi, xorijiy ilg'or tajribalar qiyosiy pedagogik tahlildan o'tkazildi. Yig'ilgan ma'lumotlar kontent tahlili, sintez va tanqidiy baholash usullari orqali tahlil qilindi, bu esa pedagogik amaliyotlardagi bo'shliqlarni aniqlash va zamonaviy didaktika tamoyillari asosida samarali usullarni ishlab chiqish imkonini berdi.

Natijalar va tahlil

Mavjud o'quv dasturlari va amaliyotlar tahlili boshlang'ich sinflarda Alisher Navoiy ijodini o'qitishda bir qator metodologik muammolarni aniqladi: asosan majburiy yodlashga urg'u berish, Navoiy tilining murakkabligini yetarlicha soddalashtirmaslik, interaktivlikning yetishmasligi va o'qituvchilarning yoshga mos metodik tayyorgarligining zaifligi. Bu esa o'quvchilarda adabiyotga nisbatan qiziqishning pasayishiga va nutqiy, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun bolalar psixologiyasi va didaktika tamoyillariga asoslangan samarali pedagogik usullar ishlab chiqildi va ilmiy asoslandi: interaktiv hikoya qilish va soddalashtirilgan adaptatsiyalar (bolalarning konkret fikrlash xususiyatlarini inobatga olgan holda); ijodiy topshiriqlar va rolli o'yinlar (konstruktivizm va nutq rivojlantirish nazariyalariga muvofiq, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish); vizual va texnologik vositalardan foydalanish (bolalarning vizual idrokini faollashtirish); shuningdek, qadriyatlarni singdirishga qaratilgan munozaralar va loyiha ishlari (Vigotskiy nazariyasiga asosan, tanqidiy fikrlash, o'z-o'zini baholash va hamkorlikda ishlash kompetensiyalarini rivojlantirish uchun). Ushbu usullar majmuasi o'quvchilarning Navoiy ijodiga bo'lgan qiziqishini oshirish, uning ma'naviy-axloqiy g'oyalarini chuqur anglash va eng muhimi, nutqiy hamda ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Muhokama

Taklif etilgan pedagogik usullar Jon Piajening konkret operatsiyalar davri nazariyasi, Lev Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasi va konstruktivizm tamoyillari bilan to'liq uyg'unlikda bo'lib, bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda abstrakt tushunchalarni o'zlashtirishni, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishni va bilimlarni faol ravishda 'qurishni' ta'minlaydi. Xususan, adabiy matnlar bilan ishlash, ijodiy topshiriqlar, rolli o'yinlar va munozara texnikalari o'qituvchilarning nutqni rivojlantirish bo'yicha metodik tayyorgarligini oshirib, o'quvchilarda nutqiy malakalar, tanqidiy fikrlash, harakatlarni tahlil qilish va hamkorlikda ishlash kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu metodlar Navoiy merosini shunchaki o'rganishdan ko'ra, uning g'oyalarini zamonaviy hayotga tatbiq etish imkonini beradi. Amaliyotga tatbiq etish uchun boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun Navoiy ijodini yoshga mos usullar bilan o'qitishga qaratilgan maxsus trening kurslari tashkil etish, rang-barang o'quv-metodik resurslar (soddalashtirilgan kitoblar, audio-ertaklar, interaktiv o'yinlar) yaratish tavsiya etiladi. Shuningdek, o'quv dasturlarini takomillashtirish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish va zamonaviy texnologiyalarni (interaktiv doskalar, mobil ilovalar, virtual sayohatlar) integratsiya qilish muhimdir. Bu tavsiyalar majmuasi ta'lim

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

samaradorligini oshirib, yosh avlodga milliy adabiyotga chuqur hurmat va qiziqishni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Ushbu bob boshlang'ich sinflarda Alisher Navoiy ijodini o'qitishning samarali pedagogik yo'llarini tahlil qildi va asosladi. Tadqiqotda Navoiy merosini yosh avlodga yetkazishning ahamiyati ko'rsatilib, mavjud amaliyotlardagi muammolar, jumladan, til murakkabligi, majburiy yodlash va o'qituvchilarning metodik tayyorgarligidagi kamchiliklar aniqlandi. Asosiy natijalar sifatida, bolalar psixologiyasi va didaktika nazariyalariga tayanib, interaktiv hikoya, ijodiy topshiriqlar, rolli o'yinlar, vizual vo. sitalar va texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, qadriyatlarga yo'naltirilgan munozaralar va loyiha ishlari kabi samarali pedagogik usullar ishlab chiqildi. Bu usullar orqali o'quvchilarda nutqiy rivojlanish, tanqidiy fikrlash, o'z-o'zini baholash va hamkorlik kompetensiyalarini shakllantirish ilmiy asoslandi. Tadqiqot asosan nazariy tahlil va adabiyotlar sinteziga asoslangan bo'lib, usullarning amaliyotdagi empirik samaradorligini tekshirishga qaratilmaganligi bilan cheklanadi. Kelajak tadqiqotlar uchun taklif etilgan usullarni maktab amaliyotida sinovdan o'tkazish bo'yicha eksperimental tadqiqotlar, o'qituvchilar kompetensiyasini baholash bo'yicha keng miqyosli so'rovlar, Navoiy asarlarining yosh bolalar uchun maxsus adaptatsiyalarini yaratish hamda o'quvchilarning nutqiy rivojlanishi va tanqidiy fikrlashiga ta'sirini uzoq muddatli tadqiqotlar orqali o'rganish yo'nalishlari belgilandi. Ushbu tavsiyalar O'zbekistonda Alisher Navoiy merosini singdirish jarayonini yangi bosqichga olib chiqishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Langer, Judith A., and Michael W. Smith (Eds.). *Ingliz Tili Fanlarini O'qitish Boyicha Tadqiqotlar Qo'llanmasi*. New York: Routledge, 2017.

[2] Moll, Luis C. (Muh.). *Vygotskiy va Ta'lim: Sotsiotarixiy Psixologiyaning Pedagogik Oqibatlar va Qo'llanishlari*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

[3] Van den Berg, Sarah. "Yosh bolalarga Shekspirni o'rgatish: Sahnalashtirishning ahamiyati." *Shekspir Chorakligi*, vol. 64, no. 1, 2013, pp. 60-84.

[4] Ní Laoire, Áine. "Yosh bolalarda til va savodxonlikni rivojlantirish uchun hikoya qilishdan foydalanish." *Erta yoshdagi bolalar rivojlanishi va parvarishi*, vol. 180, no. 5, 2010, pp. 605-614.

[5] Lim, Swee Eng. "Madaniy xabardorlikni bolalar adabiyoti orqali rivojlantirish: Singapurdagi maktabgacha ta'lim muassasasi misolida." *Ilk Bolalik Ta'limi Jurnal*, vol. 37, no. 2, 2009, pp. 109-117.

